

Suomen aseman arviointia vuonna 1973

Presidentti Kekkonen avatessa Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssiin (Etyk) kuuluneen ulkoministerikokouksen Helsingin Finlandia-talossa 3.7.1973 oli liennytyks (détente) suurvaltasuhteissa ja Euroopassa edennyt jo siinä määrin, että voitiin ennustella kylmän sodan päättymistä. Helsingin kokouksen pitäminen oli itse asiassa siitä selvä osoitus, sillä vielä muutama vuotta aikaisemmin sellaisen järjestäminen olisi ollut mahdotonta.

Vuosiin 1970 - 1973 sattui useita samanaikaisia tapahtumia ja rinnakkaisia prosesseja alkaen Yhdysvaltojen ja Kiinan lähentymisestä ja päättyen Saksan asemaa säätelevien sopimusten voimaan tuloon ja Ety-konferenssin alkamiseen. Suomessa oli vaikea pysyä selvillä eri puolilla maailmaa nopeasti kehittyvän tilanteen monista piirteistä, puhumattakaan että olisi ollut helppoa tehdä täsmällisiä johtopäätöksiä.

Ulkoministeriön tutkimusjaosto toimitti tasavallan presidentille lokakuussa 1972 raportin "Nixonin oppi ja Euroopan turvallisuus", jossa Yhdysvaltojen liennytykspolitiikan syyksi todettiin vaikeudet säilyttää strategista sekä taloudellis-tekнологista johtoasemaa maailmassa. Neuvostoliitto oli saavuttanut Yhdysvallat sotilaallisella alalla, ja taloudessa kilpailijoiksi olivat nousemassa Länsi-Eurooppa ja Japani. Vietnamin sodan heikentämät amerikkalaiset pyrkivät vetäytymään Euroopasta, joka oli jäämässä alttiiksi Neuvostoliiton vaikutukselle. Raportista kävi ilmi, että tuollainen kehitys heikensi myös Suomen asemaa.

Seuraavana syksynä presidentti Kekkonen tilasi suurlähettiläs Max Jakobsonilta "keskitetyn selvityksen Euroopan tilanteesta ja sen tulevaisuuden näkymistä". Jakobsonin laatimassa, kahdeksan sivua käsittäneessä arviossa (13.12.1973) keskeistä oli liennytykskauden merkittävyden voimakas korostaminen: "Kansainvälisessä politiikassa muutaman vuoden aikana tapahtuneet muutokset ovat mullistaneet maailmankuvaamme. Kylmä sota on siirtynyt historiaan..." Suomelle muuten myönteistä kehitystä varjosti "finlandisaation" (suomettumisen) käsitteen leviäminen. Suomi ei myöskään ollut enää Neuvostoliitolle yhtä tarpeellinen näyteikkuna länteen kuin ennen, joten se merkitsi aseman heikentymistä. Vastapainoksi oli pyrittävä osallistumaan yhä laajenevaan kansainväliseen yhteistyöhön.

Liennytyksen ja Etyk-huuman sekoittamia suomalaispäitä pyrkivät eräät ulkoasiainministeriön realistisiiven virkamiehet puolestaan jähdyttämään. Näihin kuulunut Keijo Korhonen kertoo muistelmissaan tuon ajan kokemuksista seuraavasti: "Suomen ulkopolitiikan uskomaton ralli vuoden 1969 keväästä vuoden 1973 syksyyn opetti minulle jotakin ulkopolitiikan olemuksesta. Ulkopolitiikalla ei ole itseisarvoa. Se on vain väline. Se on syytä riisua siitä ylivertaisen salaperäisyyden verhosta, jonka taakse kansa Kekkonen presidenttikaudella opetettiin ulkopolitiikka jättämään."

Korhonen tarkoitti, että silloin elettiin vielä epävarmoja aikoja ja Kekkonen oli kovan koulun kasvatti, joka silloisissa tilanteissa toimi oikealla tavalla, mutta niitä menetelmiä ja käytäntöjä ei ollut syytä jatkaa enää normaaliaikoina.

Ulkoasiainministeriön tutkimusjaoston raportti "Nixonin oppi ja Länsi-Euroopan turvallisuus", 27.10.1972, Vuosikirja 1972, Urho Kekkosen arkisto, Orimattila.

Max Jakobsonin presidentti Kekkosen tilauksesta laatima selvitys "Kansainvälinen tilanne ja Suomi", Tukholma 13.12.1973. Vuosikirja 1973, Urho Kekkosen arkisto, Orimattila. Ks. myös Max Jakobson, Tilinpäätös (2003), s. 113 - 114.

Keijo Korhonen, Sattumakorpraali (1999), s. 249.